

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Joku muu [Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Pykälät ovat pääosin selkeitä, mutta ne jättävät paljon yksilöllisen harkinnan varaan. Tämän vuoksi lainsäädännön soveltaminen voi olla haasteellista.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiehdotukseen sisältyy palveluja, joita on mahdollista tarjota myös sosiaalihuoltolain mukaisina yleisinä sosiaalipalveluina. Samalla lakiehdotuksen vammaisuuden määritelmä on laaja ja osin epätarkka. Tämä voi aiheuttaa vaikeuksia lain soveltamisessa käytännön tasolla ja joidenkin asiakasryhmien putoamista palvelujen väliin. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain uudistuksessa perhesosiaalityön ja lastensuojelun välille syntyi tilanne, jossa on osin epäselvää, milloin yleiset sosiaalipalvelut ovat riittäviä perheen tuen tarpeisiin vastaamiseen ja milloin kynnys lastensuojelun palvelujen saamiseen ylittyy. Lain toimeenpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota laadukkaaseen palvelutarpeen arviointiin ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumiseen, kun oikeus palveluihin määritetty entistä vahvemmin yksilölliseen tarpeeseen perustuen.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhdistäminen selkiyttää vammaisten henkilöiden palvelujen kokonaisuutta. Ehdotus lisää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja mahdollisuutta saada tuen tarpeisiin vastaavia palveluja, kun vammaispalvelujen diagnoosipohjaisuus vähenee ja subjektiivinen oikeus palveluihin laajenee. Ehdotus parantaa erityisesti erilaisten väliinpuotoajaryhmien, kuten neuropsykiatrisista oireista kärsivien, mahdollisuutta saada tarvittavia palveluja.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Vammaispalvelujen tarveperustaisuus diagnoosiperustaisuuden sijaan: ehdotus parantaa erityisesti erilaisten väliinpuotoajaryhmien, kuten neuropsykiatrisista oireista kärsivien, mahdollisuutta saada tarvittavia palveluja.

2.

Yleisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ensisijaisuus suhteessa vammaispalveluihin on tärkeää. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja on kehitettävä edelleen siihen suuntaan, että ne olisivat mahdollisimman monille sopivia.

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

12 §: Erityisen tuen palvelukokonaisuuden suhdetta sosiaalihuoltolain mukaiseen erityisen tuen tarpeeseen tulisi selkiyttää (perustelujen osalta ks. kysymys 16).

2.

15 §: Lapsella tulisi olla käytettävissä lastensuojelulakia vastaavat oikeusturvakeinot, kun lapsen asuminen järjestetään kodin ulkopuolella (perustelujen osalta ks. kysymys 21).

3.

Uudenmaan erilliskorjauskeskuksen huomioiminen vaativien palvelujen järjestämisessä (perustelujen osalta ks. kysymys 34).

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaispalvelulain soveltamisala laajenee merkittävästi nykyisestä, mitä ei ole huomioitu riittävästi lainsäädännön perusteluissa. Uuden vammaispalvelulain suhde sosiaalihuoltolakiin on osin epäselvä, mikä saattaa aiheuttaa vaikeuksia lain soveltamisessa.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säättämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Erityinen tuki on uusi palvelukokonaisuus, jonka sisältö on osin epäselvä. Palvelukokonaisuuden nimen taustalla on ajatus siitä, että erityisen tuen saajina olevat vammaiset henkilöt täyttäisivät lähes poikkeuksetta sosiaalihuoltolain mukaisen erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön määritelmän. Kuitenkaan kaikki sosiaalihuoltolain mukaista erityistä tukea tarvitsevat eivät kuuluisi erityisen tuen palvelujen piiriin. Palvelukokonaisuudesta olisi tarkoituksenmukaista käyttää nimeä, joka erottaisi sen selkeästi kaikille erityistä tukea tarvitseville suunnatuista palveluista. Palvelukokonaisuuden osalta on myös epäselvää, miten tuettu päätöksenteko palveluna eroaisi tuetusta päätöksenteosta toimintatapana, jonka pitäisi toteutua kaikissa erityistä tukea tarvitseville ihmisille tarjottavissa palveluissa.

Vaativasta moniammatillisesta tuesta säättäminen on tarpeellista erityishuoltopiirien purkautuessa. Vaativaa moniammatillista tukea tulee kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyönä, vaikka siitä säädettäisiin sosiaalihuollon lainsäädännössä. Vaativan tuen palvelujen kehittäminen edellyttää myös sosiaalihuollon osalta terveydenhuoltoa vastaavaa tiivistä yhteyttä tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä valmisteilla oleviin yhteistyöaluetasoihin osaamis- ja tukikeskusrakenteisiin.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lapsen kodin ulkopuolella asumista koskeva säännös ei turvaa riittävällä tavalla lapsen oikeuksien toteutumista. Säännöksen mukaan lapsen asuminen kodin ulkopuolella järjestettäisiin vanhempien hakemuksesta eikä lastensuojelulakia vastaavia lapsen oikeusturvaa parantavia säännöksiä tarvittaisi.

Säännös parantaa lapsen mahdollisuutta saada tuen tarpeisiin vastaavia palveluja silloin, kun asuminen lapsuudenkodissa ei ole mahdollista esimerkiksi jatkuvan vaativan hoivan tarpeen vuoksi, mutta suojelun tarvetta ei ole. Säännös aiheuttaa kuitenkin riskin, että vammaispalvelulaki muodostuu lastensuojelulakia kevyemmäksi mahdollisuudeksi lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle. Tämä korostuu erityisesti siksi, että lakiehdotuksen vammaisuuden määritelmä on laaja ja yksilöllisen tuen tarpeen arviointiin perustuva.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän määritelmä jää lakiehdotuksen perusteluissa epäselväksi, sillä lakiehdotus ei sisällä tällaista tehtävää. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävät ja tarkoituksenmukainen henkilöstömitoitus tulisi määritellä lastensuojelulakia vastaavalla tavalla.

Vammaispalvelulakiin tulisi lisätä lastensuojelulakia vastaavat säännökset lapsen mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta. Lapselle olisi tarvittaessa nimettävä edunvalvoja. Säännöksen lapsen

oikeuksien mukainen toimeenpano edellyttää, että käytettävissä on sellaisia perhehoitopaikkoja ja asumisyksiköitä, joissa on riittävä osaaminen erityisesti vammaisten lasten tuen tarpeisiin vastaamiseen. Myös vammaispalvelulain mukaiseen kodin ulkopuolella asumiseen tulisi sisältyä tavoite perheen jälleenyhdistämisestä tarvittavien tukitoimien avulla.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

-

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa

koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

(ks. kysymys 33)

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Uuden lainsäädännön myötä vammaispalvelujen piiriin tulee suuri määrä uusia asiakkaita, mikä edellyttää riittävää resursointia palveluihin ja tukea lainsäädännön toimeenpanoon. Vammaispalveluissa työntekijäkohtaiset asiakasmäärät ovat jo nyt suuria. Lainsäädännön toimeenpanossa on kiinnitettävä huomiota tarkoituksenmukaiseen tehtävärakenteeseen ja siihen, että erityistä tukea tarvitsevilla on tosiasiallinen mahdollisuus saada sosiaalityöntekijän palvelua lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Lisäksi huomiota on kiinnitettävä palvelutarpeen arviointiin ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumiseen, kun oikeus palveluihin määrittyy entistä vahvemmin yksilölliseen tarpeeseen perustuen.

Lakiehdotuksen perusteluissa arvioidaan, että vammaispalvelulainsäädännön uudistaminen ei aiheuta hyvinvointialueille erityistä kustannusrasitetta. Vammaispalvelulain piiriin tulevien uusien asiakkaiden määrä arvioidaan pieneksi. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen näkemyksen mukaan lain piiriin tulisi kuitenkin merkittävä määrä esimerkiksi mielenterveyden häiriöistä tai neuropsykiatrisista häiriöistä kärsiviä henkilöitä, joille ei tällä hetkellä ole tarjolla riittävää tukea. Lisäksi subjektiivisen oikeuden laajentuminen aiheuttaisi kustannuksia.

Lakiehdotuksessa valvonnan ei arvioida aiheuttavan lisäkustannuksia. Valvontaan voidaan kuitenkin arvioida aiheutuvan lisätarpeita erityisesti vammaispalvelulain piiriin tulevista uusista palveluista (erityinen tuki) ja uuden lain soveltamiskäytäntöihin liittyvistä epäselvyyksistä

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotus ei huomioi riittävästi Uudenmaan erillISRatkaisua. Erityishuollon vaativien palvelujen järjestäminen erikseen jokaisella Uudenmaan neljällä hyvinvointialueella ja Helsingissä ei ole tarkoituksenmukaista eikä turvaa näiden palvelujen saatavuutta ja niissä tarvittavaa osaamista riittävällä tavalla. Vaativinta osaamista edellyttäviä palveluja on oltava mahdollisuus järjestää keskitetysti silloin kun se on tarpeellista riittävän osaamisen ja palvelujen saatavuuden varmistamiseksi. Viittaamme KEPA Uusimaa -hankkeen lausuntoon vammaispalvelulainsäädännön uudistamisesta ja pidämme tärkeänä siinä esitettyjen ehdotusten huomioimista lainsäädäntökokonaisuudessa.

Pasanen Kaisa

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca